

Дуальнай уэрэхтээын саБаланар о5о уьуйаана уонна алын суьуэх оскуола утумнаах ситимиттэн.

Билинни бириэмэ5э республикабыт сорох оскуолалара Ф.В.Габышева дуальнай уэрэхтээын концепциятын олоххо киллэрэн үлэли сьылдьаллар. Дуальнай уэрэхтээын бу уопсай уэрэхтээын уонна идэни талыы уэрэхтээынэ ситимнэспитэ, алтыспыта, холбоспута буолар.

Начальной уэрэхтээын – уопсай уэрэхтээын алын суьуэ5э буоларын быьыытынан уэрэнээччилэр сайдыыларын инники орто уонна урдуку суьуэхтэргэ наука тэрүттэрин билиилэрин, ситиьиилэрин тирэ5э буолар.

О5о идэни таларыгар сэптээх хайысханы ыларыгар, ол эбэтэр дуальнай уэрэхтээыни саБалыырга онно сэп түбэьэр усулуобуйа тэриллэн киэн ис хобьонноох үлэ барыахтаах. Хас биирдии о5о дьо5урун арыян, үйүл5атын уьугуннаран, кыа5ын туьанан кыиблии кыи буолан иитиллэн тахсарыгар үлэ ис хобьонугар олук ууран үлэ барыахтаах.

Онтон үлэ, уэьэ этиллибитин курдук тирэ5э о5о уьуйаана уонна алын суьуэх оскуола утумнаах ситимиттэн саБаланар. О5о уьуйаана уонна алын суьуэх оскуола биир сайыннарар эйгэ буолуохтаах, буолар да5аны. Утумнаах ситими (переемственность) хааччыйар тэрүттэринэн буолаллар:

- о5о билэр –кэрэр ба5атын сайыннарыы;

- о5о дьо5урун сайыннарыы;

- о5о айар толкуйун сайыннарыы;

-о5о бодоруьар дьо5урун сайыннарыы;

Онон утумнаах ситим о5о дьо5ура уонна интириэьэ тобуллуутугар сүрун оруолу ылар. Дьо5ур диэн о5о үлэ хайа эмэ кэрүнэр ордук сатабыллаа5а буолар. Дьо5урдаах о5о ылсыбыт дьыалатын толорор, тумүктүур, онтон уэрэр. Дьо5уртан идэ уэскуур. Идэ диэн үлэ ханнык эмэ кэрүнүн о5о ордук таттаран сэбулээн, ол үлэ кэрүнэр идэтийэн үлэлиирэ буолар.

Алын суьуэх оскуола о5олоругар идэни талыыга сэптээх хайысханы ылалларыгар үлэ араас формалара ыытыллыахтаахтар, ыытыллаллар да5аны. Ол курдук:

- о5о тэрэппүттэрин идэлэрин тустарынан кэпсиир кылаас чаастара;

-араас идэлээх улэыиттэри, араас идэ5э уэрэнэ сылдыар студеннары кытта кэрсууулэр;

-тэрилтэлэргэ экскурсиялар (ма5аыын, почта,балыыа,библиотека, детсад о.д.а.);

-талан ылар идэлэрин туьунан урууыдаабыт урууыдарынан быыстапкалары тэрийии;

-идэлэр тустарынан презентациялары оноруу;

-айар улэ конкурстара «Ким буолабын?»

Биьиги нэбилиэкпит Кыстатыам, Эдьигээн эбэнки национальнай оройуонун нэбилиэктэриттэн биирдэстэрэ буолар. Нэбилиэнньэ сурун дьарыктарынан буолаллар таба иитиэтэ, бултааыын уонна балыктааыын. Таба булт, балык баарын тухары инникитин да табаыт, булчут, балыксыт, иистэнньэн идэлэрэ аныгылыы хайысханнан син биир баар буолуохтара. Олох иннин диэки сайдан иьиэ5э ол курдук бу идэ5э улэлиир дьоннор улэлиир усулуобуйалара тупсан улэ миэстэлэрэ баар буолуохтара.

Ол инниттэн эбугэлэрбит олохторун-дьаахтарын, дьарыктарын, угэстэрин билиьиннэрэр сыалтан алын суьуэх оскуола о5олоругар проект ол иьигэр программа оноьуллубута. Бу прект билинни кэмнэ суолтата о5о бэйэтин тэрүт омугун угэстэрин билэн, уэрэтэн, норуотун ааспыт суолун аахайан, угэстэрин эйдээн, культуратын сыаналаан учүгэй түруктаах ыччат буола улаатарыгар кэмэлээх буолуо.Проект **сыалынан** буолар о5о бэйэтин норуотун утүэ угэстэрин, культуратын усулуобуйа тэрийэн араас улэ кэрүннэрин ыытан биллэрии, сайыннарыы. Проект **соруктарынан** буолаллар:

-эбэнки норуотун оло5ун-дьаа5ын уэрэтии

-уэрэтэр-иитэр улэни эбэнки норуотун угэстэригэр тирэ5ирэн былааннаан ыытыы

-араас улэ кэрүнүн тэрийии

Программа 4 модультан турар Биирдии модуль ааттаах, ис хобыонноох.Модуль аайы теманан уэрэтэр былааннаах.

1модуль «Олох-дьаах»

Манна о5олор билсильэлэр эбугэлэрбит оморбут дьилэлэрин-уоттарын, дьарыктарын, ол иьигэр билиннэ диэри илдэ сылдьар дьарыктара: таба иитиитэ,бултааьын, балыктааьын, сиэр-туом.

2модуль «Таннар танастар»

Танааьы-сабы билиьиннэри. Манна о5олор уруьуйдуулар, эскиз онороллор. Ба5ар кинилэр истэриттэн аатырбыт дизайнердар тахсыахтара.

3модуль «Ооньуулар уонна ооньуурдар»

Норуот ооньууларын уонна ооньуурдарын туьунан билиьиннэри.

4модуль «Тыл уонна фольклор»

Тылы уонна уус-уран айымньыны кытта билсиьи. Тыл туьунан этэр буоллахха. Нэьилиэкпитигэр баьыйар элбэх ахсааны ылан оморобут эбэнкилэр. Эбэнки тылын тэрээбут тылбытын олох билбэппит.Ол иьин бу 4модульга тылы кытта билсиьи кружоктарга ыытыллаллар. Уонна тылы уэрэтии «Саха республикатын норуоттарын культурата» диэн уруокка словарнай (тылы кытта) улэни этап курдук киллэрэн уэрэтэбит.

Маннык улэлэр ыытылыннахтарына о5олор тэрүт омуктарын культуратын, ол эбэтэр олохторун-дьаьахтарын, дьарыктарын билиилэригэр үчүгэй тумуктэри ситиьииэххэ соп уонна сорох о5олорго кэнники идэ талыыларыгар кэмэлээх буолуо.

Бу улэбитин о5о уьуйаанын кытта холбоьон бииргэ ыытабыт. Хас биирдии о5о кыра эрдэ5иттэн бэйэтигэр баар айдарыктарын, дьо5урдарын арыьарыгар усулуобуйа тэрийэн о5о уьуйаанын иитээччилэрэ уонна оскуола алын суьуэх учууталлара биир иитэр, сайыннарар эйгэни уэскэтэн улэлиибит.

Семенова Тамара Иннокентьевна алын суьуэх кылаас учуутала.